

ORGANULU

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiosa invoientia.

Sambata

Nr. XLIX.

6 Decemvre. 1817

VIENA, 2 dec. st. n. Arciepscopulu-Patriarcu Exc. Sa Joane Ladislau Pyrker inca in 29 oct. luandu la sine santele celoru aproape de morte, ér' in 1 dec. comunecanduse, astadi demanetia la 4 ore si dede sufletulu inaltu si gloriosu. (Relig. si Educ.)

POSIONU, 17:29 nov. In Siedenti'a cerc. XIII se ceti registrulu deputatiuniloru alese in caus'a cetatiloru, a tipariului, a Croatiei etc. M. Szentkirályi notarindu Siedentiei ceti proiectulu Adresei si anunierea in obiectulu acest'a, carea indata se dede la tipariu. Dein partea Comitatu-lui Szabolcs se facu proiectu pentru deputatiunea regnicolare, ce este a se esmte in obiectulu nutrementului si cortelului militarescu, carele partininduse de toti, M. Sz. ceti si anunierea in acestu obiectu, si s'a datu si acest'a la tipariu. Dupa aceste B. Szemere (comit. Borsod) in cuvente energiose facu proiectu in obiectulu portarei comuni a greutatiloru, cerendu ca SS. prein votizare numai de catu se enuncia principiulu portarei comuni a greutatiloru catu e pentru cotributiunea helica si cass'a tieriei. Conservativii dicundu ca proiectulu acest'a ar' fi inainte de tempulu seu, desput'a ce se incinse asupra tienu indelungatu, si Siedenti'a se despartí fora votizare.

In Siedenti'a cerc. XIV (18:30 nov) ajunse la votizare intrebarea despre impartasirea nobilimei dein contributiune, cu urmatoriulu resultat: intrebarea antaia: Voiescu SS. a luá parte dein contributiunea domestica? fu aprobata de 29 comitaturi si reprobata de 18, nevotizandu doue comit.—Asia dar' o maioritate de 11 comitaturi accepta cotributiunea domestica. Adoua intreb: Voiescu SS. a luá parte dein contributiunea helica? acest'a cadu, fiendu reprobata de 33 comit. si aprobata numai de 15, nevotizandu un comitatu. A trei'a intreb: Voiescu SS. ca spre implenirea comune a lipseloru patriei se se infientieze o cassa a tieriei (fundu de bani)? 42 comitaturi disera pro, numai 6 contra, nevotizandu 1.

In Siedenti'a cerc. XV (1 dec. st. n.) adeverinduse anunierea facuta in obiectulu corteluirei si nutrementului militarescu impreuna cu proiectulu Adresei se asternu Siedentiei dietali tienute totu atunci, unde lenga alte anuniari se aprobá proiectulu Adresei.

In Siedenti'a cerc. XVI (2 dec. st. n.) luanduse inainte principiulu portarei comuni a greutatiloru, L. Kossuth (com. Pest) areta invederatu, ca aplecarea funtiloru indirecte e mai ame-

surata scopului si mai mantuitoria, de catu statorirea funtiloru directe, si cum ca prein acceptarea contributiunei domestice infientierea cassei publice a tieriei nu numai s'ar' ingreuiá, ci s'ar' inainta forte; in catu prein contributiunea domestica temeulu perceptiunei baniloru prein funtile indirecte facunduse statatoriu si marinduse tare, nobilimea totusi nu ar' platí mai multu, de catu (luanduse de temeiu trei milioane fl. m.c.) prein repartire directa ar' cautá se platésca,—s'ar' usura si sarcinele poporului, si s'ar' inainta impaciuirea intereseloru,—acestu proiectu se accepta de cea mai mare parte a SS-loru.

Totu in aceeasi di la 12 ore tienura Siedentia Magnatii.—Anuniarile si proiectele de Adresa facute pana acum cetinduse Inalti'a Sa Palatiinulu a desiftu pre 4 dec. pertractarea Adresei.

In Siedenti'a cerc. XVII (3 dec. st. n.) se ceti anunierea despre contributiune. Dupa cateva alte obiecte Gabriele Lónyai (comit. Zempl.) facu proiectu in obiectulu rescumpararei totali, in catu e pentru domnulu pam. proiectandu elu un modru oblegatoriu, ce ar' fi se se efaptésca cu intrevenirea Statului, si cerendu denumirea unei deputatiuni pentru elucrarea particularia a acestui obiectu. Desbaterile in Siedenti'a acesta nu se inchiara inca. Cea mai mare parte partini modrulu oblegatoriu.

In Siedenti'a Magnatiloru (4 dec. st. n.) se incepú pertractarea Adresei.

INBUNETATIREA SCOLEI SATESCI

dein Satulu Micu (Kis-Falu).

Fiendu pucinu si strimtu fundulu dein la-intru pentru scola de R. Fiscu asemnatu, intense ramu in 1840, 15 aprilie umilita rogare la Maria Sa Clara Macskási vedu'a comitelui Paulu Teleki, ca se bine voiesca dupa proportiunea de pamentu, care lu-posiede in satulu nostru a rumpe o bucata de pamentu dein gradinele coloniloru sei, ca asia unu fundu mai mafisoru se fla respata osteneleloru invetiatoriului dascalu, pana ce se va mai castiga altu ceva, ce totu de un'a aru merita unu invetiatoriu dupa chiamarea sa: ci Maria Sa ne potendu impleni cererea nostra, de ora ce gradinele sunt sub contributiune, ca o Mama ce doresce dein ánima inaintarea binelui comune alu supusiloru sei resolví, dupa innascutai bunetate diece fiorini in argentu pe fiecare anu pentru invetiatoriu.

In 1846, 26 octovre Sp. D. Franciscu Szabó plenipotentele D. Comitese intielegundu dein

intrebarea, ce mi o propuse despre sporiulu prunciloru iern'a, că acel'a ar' fi pucina dein cauza că multi fiendu mai meseri (seraci) decâtuse plate-sca dascalului competentea mirtia (fêrdala) de bucate, mai bine nu-si tramitu pruncii la scola, ba acelor'a cari invetia necumparandule parentii cărți, dein caus'a mai susu comemorata, dascalulu e silitu ale scrie aceea ce i invetia, prein care i se impedecea sporiulu, -intielegendu dicitu despre acestea Sp. Domnu, se îndurà dupa cunoscut'a-i bunetate a platí însusi plat'a dascalului cuvenita pentru omenii sei, ai caroru prunci voru amblá la scola, ér' pe sam'a prunciloru mai meseri, ce voru invetiá cumpará cinci-spre-diece abecedarie spre folosulu loru, si spre usiurarea dascalului, ba inca, ca se ânimeze pre pruncii, ce voru amblá la scola, totu atunci se îndurà a promite (fagaduí) că prunciloru, ce cu ocasiunea examenelui voru sci ceti bine, le va daruí cate un mnelu—neci remase fora fruptu benefacerile Maririloru Sale, că ci de atunci invetia si mai multi, si invetiatur'a urmeza cu mai mare folosu.

Inse Domnulu comemoratu si-intense bunetatea spre toti supusii sei, si ca se-i animeze a cultivi mai cu barbatia agricultur'a si viile, la doi pre carii i infaciosia multimea ca cei mai buni agricultori (plugari) le darui 10 f. m. c. ér' la doi viari câte 5 f. m. c. promitiendu că asemene va urmă aface si in venitoriu, la cari va aflá viile si pamenturile mai bine lucrate, ba ce e mai multu la fameile, care aru tiese pansa mai buna si mai subtire promise, că leva da cate 3 f. m. c. Acestea sunt faptele care facatoriloru le radica monumente cu multu mai vietuorie de câlu piramidele Egiptului, că ci piramidele le surpa si le nemicesce cu totulu tempulu de ai carui denti stricatori nemic'a nu escutitu, inse benefaceri ca cele aretate sapa monumentulu marirei facatoriloru in animile celoru ce se impartasiescu de acele bene faceri, si prein urmare stau ne clatite pana ce va fi in vietia vre unulu dein cei ce se impartasiescu deincele. Dee ceriulu ca aceste fapte stralucite se aduca fruptu cu miile, si se-si afle mai multi urmatori! *)

Georgiu Dobó,
Parocu loc. g. c.

INCA CEVA DEIN DIETA TRANSILVANIEI.

Dupa Inscientiatoriulu Ungurescu (Erd. II.) nr. 308. Sied. CXI, 9 nov. st. n.

„INTRE gravaminile si postulatele Distr. Kóvarului disputa via a desceptatu caus'a romaniloru dein pamentulu sasescu.

Mai autain Episcopulu Fagarasiului a radicatu cuventu in caus'a acesta. Elu a fostu, dice, carele catu e pentru acesta asternú rogamente inaintea dietei trecute. Ar' fi doritu, ca celu pucinu acum se ajunga subtu pertractare meritale, ci éta diet'a ela capetu si lucrulu totu acolo stá unde stete la capetulu dietei trecute. Nu radica cuventu pentru ca se descepte interitare, ci togma pentru ca se incete interitarea. Natur'a pamentului regiu nu cunoesce neci o clase privilegiata; in sensulu legci fia carui cetatianu asiediatu acolo se cuvinu drepturi asemene. Recunoscu acést'a imperatulu de glorios'a aducere a mente Franciscu, candu intr'un Rescriptu c. r. al Seu se îndurà a enuncia, că romanii pre pamentulu sasescu se potu aplecă la tote dregatoriele. Durere si

acestu cuventu de domnitoriu remase pre char-tia. Cuventatoriulu roga pre SS. si OO., ca sese indure a enuncia celu pucinu atat'a, cumcá in diet'a venitoria caus'a acesta ne aparatu o voru pertractá; ca se incete interitarea, si gravaminele acelui poporu numerosu se fia odata vindecate.

Insemnata maioritade lu-partinesce. De p. s. ca un. Noekrihului. Ce audi de la Episcopulu Fagarasiului, inaintea cuventatoriului cu totulu elucru nou; elu despre interitare pre pamentulu sasescu nu scie neci un cuventu. Nu scie că decate ori caletori Mari'a Sa Episcopulu prein pamentulu sasescu, ca despre interitare sesi adune daturi, ci elu incumeta chiaru dein contra aintari, cum că acolo domnesce cea mai mare linisce. Rescriptulu r. citatu de Mari'a Sa lu-cunoesce si cuventatoriulu, inse in acel'a nu se afla neci o impartire de dreptu comunisticu; Maiestatea Satotu deauna erá sustienatoriulu drepturiloru istorice. Pentru că, dice, pre pamentulu sasescu a locurea se intempla abusu cu persone singurite, nu se pote acusá intrég'a natinne. Si cuventatoriulu doresce, ca in caus'a romanimeii intregi transilvane se se intemple despusetiune legislativa amesurata tempului, ci nu vede a ficu cale a despartí caus'a romaniloru dein pamentulu sasescu de a celor'a lalti.

Presidentele. Obiectulu acest'a acum nu esubtu desbatere meritale. Poft'a Episcopului de Fagarasiu numai intru acolo esí ca deputatiunea sistemateca se se indemne spre diet'a venitoria a si gatá fora amenare proiectulu.

Un Comite regalistu. Intru adeveru implenirea poftci Episcopului de Fagarasiu dreptatea o cere; că ci se scie in publicu, că cata apasare au sesentia romanii deintre sasi. Spre reprobarea deputatiloru dein jurisdictiunile sasesci, dice cuventatoriulu, se placa deputatiloru sasi a fi liberali si in sfer'a s'a, nu numai in derimarea drepturiloru nobilitari. Ce se tiene de despunerea preste totu a causei romaniloru, e destingere intre romanii dein pamentulu sasescu si ungurescu: aceia au drepturi, acestia nu avura; nobilimea le au datu drepturi frumose in diet'a de facie, si Maiestatea Sa aplacidá despusetiunea acest'a.

Presidentele. Unde nu e cauza spre aceea, se nu atitiámu focu. Se nu ducemu desbaterea cu totulu pre altu campu. Aici numai atat'a e intrebarea: strimtoráva deputatiunea sistemateca in caus'a romaniloru spre asi dá proiectulu séu ba?

(Va urmă)

A N G L I A.

LONDON, 11: 23 nov. Parlamentulu se deschise in Camar'a Pariloru prein o Comisiune regia, care tienú un cuventu catra ambe Camarele in loculu celui regiu de tron; al' caruia cuprensu pre scurtu e acest'a:

„Domnii mici si nobili. M. Sa ne incredii se ve descoperimu acele ratiuni, ce O indemnára a convocá parlamentulu intr'astu periodu. M. Sa cu multa durezza intielese acca strimtorare, ce de untempu incoce domnesce in clasa negociatore-sca. Statulu turburatu al' negociatoriei intr'acestu tempu prein spaima si o sentitiune universale de ne incredentiare la atat'a a venitu, catu M. Sa voindu a restatori crediammentulu impenipentia ministrii sei, ca se recomande directoriloru bancului Anglescu un modu de portare amesuratu starei de acum a lucruriloru. Astu ambletu potea se deca catra violarea legiloru statorie. M. Sa-

*) Inscientiari de acestea ne sunt totu de un'a benevenite.
Red.

le sierbesce spre mare multiemire potenduve in-scientiá, cum ca legea nu fú violata, cum ca strimtorarea incetá, si cá greutatea ce apasă banculu si interesele negociatoresci s'a stemperatu. Procreatiune multiemitoria, cu carea tier'a fú benecuventata, ajutá intru aste neindemanári, caror'a totu de a un'a urmeza lipsea necuprinderii cu lucru in tienuturile de fabrice.

„Dein contra, M. Sa cu afunda durore semte revenirea apasatoriei fometi in Irlandia, ce e urmarea lipsei celor mai ne aparate trebuentie spre tienerea vietiei poporului. M. Sa nutresce acea incredentiare, cum cá acea lipse prein nevoientiele, ce se voru pane spre efectuarea legiloru acentitorie la ajutorirea celor ce patu lipse, dein temeiu se va usiorá. M. Sa cu multiemire intielese, cum cá mai multi dein domnii pamentesci incepura a aplecá midilocene puse subtu a loru despusetiune dein liberalitatea parlamentulu spre imbunetátirea dominielor loru.

„M. Sa cu durore semte, cum cá in unele Comitete a Irlandiei se templa atentate infioratorie, si cá resufletulu anarchiei incepe ase manifestá, ce duce la oopusetiune sistemateca in contr'a drepturiloru legali. Vice-regele intrebuentiá midilocene poteroase si momentose, cei sunt puse de lege intru despunerea-i, spre aflarea crimelor si inde-siertarea renoiriloru acelor'a. Dealt'mentre M. Sa si canosce de indetorire, in interesulu cetatiani-lorú doritori de pace si bene cugetatori, a pro-vocá man'a aparatoria a Parlamentulu, ca se é mesure in contra urmarei deci in incolo acrimelorú in unele Comitete a Irlandiei. M. Sa cu cea mai afunda angustia si compatire cauta la starea de acum a Irlandiei, si parlamentulu recomanda spre deliberare asia indereptári, care derepturile proprietatei tienendule in cuvenentiosulu respectu, se inainteze starea sociale a poporulu si se sierbesca spre statatoria imbunarea acei parti a regatulu unitu.

„M. Sa cu mare ingrigiare cauta la incepe-rea bataiei civili in Elvetia. M. Sa dein cautarea acestei cause intrá cu confederatii sei la o consuatiune, si si dechiará acea promtétia dein partesi, dupa care, de impreuna cu ei, influentiele amicali spre acea voru se intrebuentie, ca dein partea Elvetiei se intemeieze benecuventarile pacci;“ etc. etc.

Asia se adevéri, ce cu tota incredentiarea a-steptá si credea intrega jurnalistica anglesca, cum cá, ne standu in contra asertulu jurnalulu ministeriale, parlamentulu anglescu afora de interesele negociatoresci, se va cuprinde si cu alte obiecte de mare importantia, si in specie cu seraci'a Irlandiei, ce nu potú se suferé lasare de adi pre mane.

Acestu cuventu detronufu publicatu in mai multe parti a tierii prein telegrafu electricu cu o nespusa rapedime. Spre telegrafisarea acelorú 730 cuvente, dein cate stá acea cuventare, se poftira 120 minute seau 2 ore. Subtu acestu tempu actulu acest'a se tramise la 60 de puncturi centrali in distantia de 1300 mile anglesci, si acolo numai de catu se culesé si se tipári.

ELVETIA.

DUPA scirile mai noue, Cantonele Zug, Lucerna, Schwyz si Unterwalden se dederá supuse, si numai de catu se cuprinsera de ostile radicali. Lucerna se dede fora conditiuni, ei mai antaiu guberniulu si-depuse autoritatea. Pentru Cantonulu Uri inça nu se incheiara togmecele

pentru capitulare.—Guberniulu mai nou dein Fri-burg dechiará de sterse mai multe Ordeni religiose atatu barbatesci, catu si muieresci, in capulu toturorú pre al Jesuitelorú; tote bunurile lorú misicatorie si nemisicate le dechiará de bunuri a Statulu, si se voru intorce spre invetiatur'a publica. Membrele acelorú Orduri in trei dile au de a esi dein Cantonu etc. Ore recunosceva inse diet'a generale acésta resolutiune, ce o deregatoria nu dupre lege alésa, estemporanea, fora intrevenirea ei, a datu afora?

FRANCIA.

PARIS, 13: 25 nov. Monitoriulu publica asta-di Ordonanti'a regelui, prein care Camarele se chiama in la-intru pre 28 dec. st. n.

ITALIA.

SCIRILE dein Roma anuncia, cumca S. Sa deschise Consult'a Statulu in 3: 15 nov. cu un cuventu energicu, inse spre intempinarea unorú rele intielesuri S. Sa dechiarandu, cumcá deputatii provinciilorú sunt adunati intr'un'a numai pentru a fi de mana de ajutoriu guberniulu intru administrarea Statulu, de unde si voturile lorú voru fi numai consultative.

—Dupa Journ. de Constantinopole, S. Sa tramise pre de curundu denumitulu patriarcu al Jerusalimulu de ritulu latinu D. Valerga catra Sultanelu in Constantinopole, spre ai spune multiemita pentru buna orarea Inaltiei sale prein al seu espresu Siekib Efendi, acum legatulu Portei Otomanice la Curtea dein Viena. Dupa acésta curtenire numai de catu va cuprende scaunulu patriarhescu al Jerusalimulu.

PENINSULA PIRENEA.

MADRID, 7: 19 nov. Astadi, in dio'a numelui tenerei regine, desu de demanetia incepu-rea tunurile a anunciá momentositatea acestei dile. M. Sa spre redicarea aceia publicá o amnistia regia, ce se tende spre toti aceia, carii pentru escesuri politice, militare au civili sunt condamnati la prinsoria in giosu de doi ani de dile. Fugitii inca potú se capete acea gratia, déca pan' in siésa luni se voru torná inapoi in patria.

PRINCIPIA

de limba si scriptura.

XXXVI.

Cica se ne intorcemu éراسي la participiulu faptu, mai adangemu aici inca vreo cateva esemple luate deintru o carte precum se scie pre' rara, adeca „Catehismulu Racotianu“, ed. 2. dein 1657, Belgrad in 12, carele de si nu ne a potutu fi atatu de folosu, ca altele, inse totu nu meriteza a fi uitatu de totu, mai alesu, candu celelalte monumente ne ajuta mai pucinu. Noi de aci incolo, candu vomu citá deintr'insu, lu-vomu semná cu CR.

In Scutu fol. 33, 6: *ѣрж оунде зичеци къ къ-манъ пзкѣтѣлѣ ф а п т ѣ ѣ в р ѣт наще морѣтѣ, къ ѣковъ къ пѣтѣци мѣртѣрѣци ачагѣа.*

Totu ac. f. 34, a, dein Rom. V, 14: *къренъ наѣ грешитѣ дѣлѣ кнпѣлѣ грешѣленъ лѣн адѣмъ че съ зичѣ, къ пзкѣтѣ ф а п тѣ.*

Totu ac. f. къмъ бедемъ, къ ченъ прѣнчн мнчн съва (macar') къ наѣ фзкѣтѣ пзкѣтѣ ф а п тѣ, че лѣжъ морѣ.

Ca subst. totu acolo, f. 32, a: *похта поуѣ пзкѣтѣ, съва наѣ фн (macar' n'ar fi) денъ вожъ кннмѣн, ши съва къларѣ лпѣ къ ф а п тѣ лѣ. In rog. de dum. sér'a: тѣ еши родитѣрѣлъ ностѣрѣ, ѣржъ нонъ ф а п тѣ лѣ мзннѣшѣ тѣлѣ;*

intieptu in locu de intielesu, dupa analogia catra dereptu si dere-suasemenea trebue se fia fostu mai antaiu intrebuentiatu ca participiu, pan'a nu ise pune in locu forma de acum, cum si derivatele lui, intieptiune, intiepti, intieptia, arata, precum si astadi dicemu: priceputu in locu de preceptoriu;

puntu in locu de punsu seau impunsu, se arata dein derivatulu punctura. BB, Isaia XXIX, 5, p. 469: *шн ба фи ка пѣверѣ де ла роатъ, аѣцѣа чѣлоу некѣрѣци, шн ка цѣрѣна чѣ спѣверѣ мѣлцимѣ чѣлоу чѣ чѣ аѣспрѣек, шн ба фи ка о пѣнтѣрѣ аѣдѣа* (grec. *συμμή*, lat. *punctura*);

scriptu in locu de scrisu, se arata dein derivatulu scriptura, care nu numai intru intielesulu restrimtu de acum „S. Scriptura“ ci intru totu intensulu lui se usurpa la vechi.

BO, ex. XXXIX: *Фѣчерк шн перѣла Кѣнѣна сфѣтѣ ден кѣрат аѣр, шн пѣарѣ скрѣптѣрѣ аѣрѣнѣк, аѣмнѣлѣн сфѣциен* Ms. *шн сѣре порѣлае полатѣлоу сѣнт скрѣптѣрѣи де аѣр*, — totu acolo: *шн а фѣрѣнѣе ен аѣѣ скрѣптѣрѣи*.

CF, are si scripta in locu de scriptura, Dumen. 4, in ajunu: *Знк кѣ е пѣкат а мѣка пѣще сѣл канѣ, чѣ а скрѣпта сфѣтѣ некѣрѣѣ а аѣрѣе поаѣ аѣл хѣ нѣ аѣлѣм деа ел ѡпрѣт ѣре ѡуѣ фѣлю де вѣкатѣ*. Care forma, dupa ce si alte substantive nenumerate avem formate in gen. fem. dela participiu pasivu, precum numai de catu vomu vedé, nu se pare a fi smentéla de tipariu in locu de scriptura s. Aici fiam ertatu numai a adauge, ca déca dela intieptu dicemu intieptiune, poté-nise-va imputá pre dereptate, de amu cercá se dicemu si noi vre o data: dela scriptu scriptiune, dela aleptu, prein urma-re si culeptu, aleptiune, culeptiune, si asia dereptiune etc. etc. —

strimtu dicemu astadi numai in locu de angustu, nu si in locu de strinsu, macar'ca togn'a asia se deriva dela stringu, cá si frantu dela frangu, carelu dicemu. De si inse nu potemu aratá urme cá s'a intrebuentiatu cuventulu strimtu ca participiu, ci dupa analogiele produse totu nu pote remané indoiéla; derivatele strimtoria, strimtura, strimtori etc. adeverescu, ne pare, destulu. — Aici inca o mica abatare. Noi dicemu: *сѣрѣмѣ* (vechii scriu *сѣрѣмѣ*, *сѣрѣмѣ*) si *фѣрѣмѣ*, candu latinii aici lapedara pre n, cum noi lapedaramu pre c dein strictus, fractus; de unde pote cá aru fi, carii se céra ase scrie: strintu, frantu. De unde e m in locu de n in aceste participia precum si in *сѣмѣ* in locu de *сѣмѣ* ca a latiniloru sentio? Vechii latini erau plecati a dice si a scrie mpt nu numai in locu de mt ci si chiaru in locu de nt, asia si Ms-le mai vechi si editiunile mai antaie au emptus, promptus, si sumptus, nu numai, ci si temptare, semptire etc. in locu de tentare, sentire; precum dein contra se afla urme la aceiasi de lapedarea lui c dein nct, nu numai candu aflamu quintus si derivatele lui in locu de quinctus, Quinctilianus etc., cisi la Orelli defunctus (nr. 4360), cinctum (nr. 4505) etc., in locu de defunctus, cinctum. Asia si romanii au disu strintu, frantu fora g au c, seau de mai vrei, mutandu pre g au c in p inainte de t, precum le-e daten'a, si asia strintu, frantpu, de unde apoi scimbarea atatu de fresca a lui n in m inainte de p, precum la románi, si greci totudeaun'a;

tortu, in locu de torsu de acum, a se fi disu mai antaiu, se vede nu numai dein intrebuentiarea acestei forme ca nume substantivu intr' ambe genurile: tortu (de inu) si torta (de vasu), ci si dein urmele in cartile bebrane, dein carile inse ne vomu restringe la Biblia dein Bucuresti.

Deut. XXXII, 20: *шн вои арѣтѣ чѣ ба фи лѡр ла чѣ де апон, кѣ чѣ нѣм аѣторѣѣ аѣте*. PS. LXXVI, 10: *рѣдѣ аѣторѣѣ шн амѣрѣторѣе*. Prov. II, 15: *кѣрѣра кѣрѣрѣле аѣторѣе*. IV, 28: *шн аѣторѣе сѣнт чѣле днн а рѣжнѣа*, etc.

Untu, in locu de unsu de acum, dela care avem nu numai numele substantivu untu (butyrum) ci si untura, cu tote cá nu lipsescu si unsura, unsoria etc. ca si strinsoria, plansoria dela stringu, plangu.

Dupa care nu e greu a judecá, ce se cade a dice despre alalte verbe ce dupa analogia latina aru trebui se aiba participiulu in tu in locu de su, macar' nu avem urme; precum in: dico, ducu, cingu, lingu, ningu, pingu, vingu, tragu etc. dein care acumasia e de totu peritutu, catu tota scimbarea dein contra se ar' pare cea mai reu suferita intre tote indreptarile gramaticali; dereptu care si noi ne contenimu.

ROMANII DEIN GRECIA.

DUPA ce in numerii deinainte XLVII, XLVIII, publicaramu articulu de D. Thalson la post'a unoru zelosi conationali, de si dein partene cu ideele si cercetarile istorice ale Dlui autoriu nu suntem de totu invoiti, — si pentru legatur'a materiei, catu si pentru adevéru asia chiaru pusu in lumina de unulu cu totulu strainu scriptoriu, ne aflaramu indetoriti a ne deslegá cuventulu datu, cá ne vomu mai intorce la acestu autoriu. Autoriulu, nascutu anglu, alcarnia numese respu-de „Lic“, cunoscutu in lumea literaria prein pretiose cercári ce facu asupr'a Greciei, abita tiloru ei si limbile acestor'a, érá in stare de a ne dá cele mai interesante detairi asupr'a acestoru popore. Dupa ce del'a a. 1802, in decursulu de mai multi ani, pan' dupa 1808, nu numai Asia mica impreuna cu alte provincie asiaticе, ci si tota Grecia, Tesalia si Macedonia in susu si in giosu le au amblatu, mai preurma, ca consule anglescu in curtea lui Ali Pasia de Janina in Albania resiediendu, in 1814- si publicá cercárilе facute asupra acestoru provincie si popore in multu pretibit'a lui Carte „Researches in Greece.“ Si cu tote cá marturisesce, cum ca limb'a romanesca si bulgara mi sunt bene cunoscute, in cele, ce atinge de aceste popore, judecandu dupa cele ce scrie de romani se paru a meritá tota incredintiarea lectoriloru lui. Noi vomu avé ocaziune in numerulu venitoriu a adevéru, dupa descrierile mai noue si mai crediute de romunitulu „Fragermerayer“, cum cá datele despre románi nu potu se suferé cea mai mica indoiéla. Dein accas ratiune credemu, cá vomu avé gratia inaintea lectoriloru nostri, in urm'a celoru scrise de romani, adaugendu si ce a insemnatu de Bulgari si Albani (prescurtandu inse cele despre acesti dein urma) dein interesulu, ce optu se sentimu catra aceste popore, pre carele sortea in decursulu a tátoru secli ia legatu cu fratii nostri de preste Dunare. Noi asecurámu in urma, cá amu tradusu insine aceste date interesante cu tota cuscientia dupre originalele anglescu pre limb'a romanesca.

ROMANII, DEIN GRECIA.

dupa LEAKE.

I.

Romanii dein Grecia apăru în istoria de o data cu Albanii, va se dica pre la XI, au XII seclu. Comuncatiunile lor de la acelu tempu, pan' la caderea Constantinopolei, combinate cu identitatea limbei, probéza, cum ca ei de începutu sunt ramulu aceiasi natiunii, ce pre acele tempore se aflá, nu numai pre fructuosulu tîenutu in nordulu Dunarei dein giosu, ce astadi e cunoscutu in Europa cu numele de Valachia, ci intr' asemenea, pre mai multe parti muntose ale Traciei.

Grecii de adi preste totu distingu pre Románii proprii cu numele de *μαυρό-βλαχοι*, adeca romani negri, ér' pre cei dein Grecia cu celu de *ροισί-βλαχοι*, dein cuventu in cuventu, románi sciopi. Ci denumirea mai polita a cestoru dein urma colonie, si de unele alte dein acelasu poporu, resfirate între nordulu Greciei si între Dunare, e *μοισιόδακες*, prein care terminu se pare a se aretá acea convingere, cum ca acei sunt descendenti colonieloru Romane, mai antaiu aziediate in Dacia si Mesia de imperatulu Traianu si de unii alti urmatori ai lui; coniectura, ce in mare mesura se confirma prein o larga proportiune de cuvente latine cuprinse in dialectulu loru.

Turcii si Albanii numescu pre románii dein Grecia ciuban (pastori), o maiestria, preii care eis pre bene cunoscuti poporului celor' alalte parti a Greciei; pentru ca, abítandu un tîenutu muntosu, ce anevoe produce alta de catu pasiune pentru vite pre véra, se afla in necesitate de asimená iérn'a turmele la siesuri si districtele de lenga mare, si asia ei se afla resfirati in acea parte a anului pre tote partile mai de giosu ale Greciei. De ora ce inse si unii Albani, invectinati cu aceia si ocupandu munti de aceeași natura, urmeza aceeași profesiune de pecurari, numele de Vlachi adesu se apléca de Greci la ambe natiunile subtu asemene cercustári; si io chiaru audii aplecanduse spre a insemná pre Grecii munteni dein Morea si pre pecurarii dein Arcadia. Asiediamente statatorie inse, între marginile Greciei, unde se vorbéscé limb'a romanésca, se afla numai in marile sire ale muntiloru Pindu si Olimpu, si pre culmele curmedisie ale Tesaliei si Macedoniei de susu, cese impreuna cu acelea.

In seclulu XII, románii *) se paru a fi abítatu totu acelesi provincie, atatu in Grecia catu si in nordulu Dunarei, ce le ocupa pan' adi. Cei dein Grecia, pre acelu tempu, se memoriéza de Anna Comnena **), de caletoriulu juden Benjamin de Tudela ***), si la începutulu deal XIII, de Niceta †). Estenti'a pre nordulu Dunarei, intr' acelasu periodu, e probata dein Cinanu ††), carele cuventa de o mare multime alóru, incitati de imperatulu Manuile Comnenulu, se faca irumpere in Ungaria. Noi deci invetiánu, deintru unii de aceeași istorici, cá ei se aflau in tîenutele intremediate ale Traciei si Mesiei. Ant

na Comnena ne spune, cum cá ostile parenté-séu Alesiu se recrutau dein romanii cestoru regii uni ††), si vorbesce de un mare corpu a loru aproape de Anchialu §). Niceta §§) le pune abítatiunile lor mai de frunte in districtele muntelui Emu, mai de multu tîenute de Mesia, ér' Pachimezu §§§) memoriéza, cum ca ei in partea dein urma a seclului XIII, se intenséra deincolo de Bizia mai pan' la suburbiile Constantinopolei.

Poterea romaniloru fu in culme dela midia loculu al XII, pan' la miediul XIII seclu. Catra apusu, rapiturele lor se tendeau pan' in ve Metatea Naisului (Nissa) si Filipopolei, ér' catra resaritu-amiédiadi pan' la Varna, Arcadiopole si Ciurli *).

La capetulu seclului XII, nemultiemiti cu tractatiunea de catra Greci, subtu netarea amenestratiune alui Isacu Angelu, se unira cu Bulgarii spre a se scutura de subtu autoritatea imperatésca **), si luara o parte asia indereptatoria intru întemeierea altei imperatii Bulgarice, catu Petru si Asanu, doi romani ***)) fura antáiele capete ale monarchiei. Subtu Juane, au Joanicu, al III imperatu †), avura onorea, intru socia cu Bulgarii, Cumanii si alte sementii scitice, a castiga in a. 1205 bataia dela Adrianopole (Odriu ††) ce se términá cu deplin'a sfermare a franciloru, cu pierderea Capulu loru, imperatulu Balduinu, carele curundu dupa aceea mori in prinsufa.

Catra capetulu seclului XIII, candu posesiunile lor se stendeau pan' in vecinetatea Constantinopolei, devenira asia de infricosiati guberniulu Capitalei, carea de nemica se temea asia la re cá de insocirea acestui poporu cu Scitele, catu imperatulu Andronicu Paleologulu, pela a. 1290, se afla fericitu potendu depurtá o multieme mare de ei in Anatolia †††), unde efudimile si asupritiunea, ce intr' adensu se aruncá pre ei, si asprimile iernei, prein care se delungara, deneimici o parte dein poporatiunea loru.

Acestu evenimentu, pote cá ajutá in mare mesura la delungarea loru dein munti in partile de amiédia di ale Traciei, ci desaparerea loru dein pusetiunile loru, ce in asia mare numeru le tîenura in muntele Emu mai alesu e de ase ascrie retrageri loru de inaintea armeloru sujigatorie ale Turciloru, dupa ce acestia castigáa Adrianopolea subtu domnia. Atunci imprelnarea între romanii mai de nordu si între cei dein Grecia se intrerupse, cei de antaiu retragundise preste nordulu Dunarei, ér' cestia marginindu-se de voiási între muntii Macedoniei, Epirulu si ai Tesaliei.

Calcocondila, dereptu in sa, carele scrise pre la capetulu seclului XV, inca totu cuventa de ei, ca intensi dela Dacia pan' la muntele Pindu §); si intr' adeveru pre pucin'a diferentia, ce se afla între dialectele romaniloru de in Dacia si

— †) Anna Comnena VIII, p. 227. — §) Ib. X, p. 274. — §§) Nic. in Is. Ang. I, 4, p. 236. — §§§) Pach. in Andron. I, 37, p. 66.

*) Niceta in Is. Angelu, Al. Comnenu, si Balduinu. — **) Ib. in Is. Ang. I. — ***) Id. in Al. Comn. I, 4, p. 299. II, 3, p. 314. — †) Ville-harduin, carele fu Marescalculu Romaniei subtu imperatulu Balduinu, numesce pre Juane, regele Blachiei si une ori, regele Blachiei si Bulgariei. (De insemnatu e, cá cu tofe acestea traducatoriulu francescu Dufresne in versiunea sa nulu numesce altulu de catu regele Bulgariei: Red.). — ††) De aci se numira ore unii Principi a Valachiei domni Odrifului? Red. — †††) Pachim. in Andron. I, 37, p. 66.

§) Laonic. Calcoc. I, p. 16.

*) Antoriulu aici insemná, cá pre romani preste totusi dice Wallachians, ér' pe cei dein Grecia Vlachi. — **) Anna Comn. V, p. 138. — ***) Ce scriu Benjamin de Tudela, Abulfeda, Ramon Montaner si alti dein acelasu epoca despre romanii, le vomu aduna si esamína intr'un'a mai tardiu. Red. — †) Nic. in anal. Bald. IX, p. 410. — ††) J. Cin. VI, 3, p. 152.

Grecia, aráta, cá ei n'au potutu fi de multude-partiti.

Posesiunile loru in ramii muntelui Rodope, in nordulu Macedoniei, se paru a fi ochiulu de catena, ce impreuna románii de mie-dia-di si mie-dia-nopte. In anii de pre urma ai seclului XII, candu poterea loru crá in culme, spune Niceta, cá ei erau domni a o mare parte de tienutulu pre lenga Serre, si cá Crisiu, unulu dein capitaniu loru, apará Strumitia in Macedonia, si Proscu, o forteretia lenga Axiu in aceeași provincia in contr'a toturoru nevoientieloru imperatului Alesiu Angelu.

Anna Comnena aduce a mente de ei ca de o se-mentia aspra caletoria de pecurari (§§). Niceta graiesce de crudietatea loru, si predatiunile, ce comesera in Tracia, tienendu imperatiele lui Andronicu Comnenu, Isacu Angelu, Alesiu Ange-lu si Balduinu. Ei se infaciosiáza la istorici (ca-tra a. 1200), cá ne intorsi inca la crestinateate (§§§); cá rivalizandu in crudietate cu Scitele, cu carii adesu erau insositi in speditiunile loru pre-datorie *) cá uriteri numelui románu **), si in-tr'asemenea inimici franciloru, dupa ce aestia castigara supranetatea Constantinopolei ***). Cea mai particularia referata ahi Pachimere -i de-scrie †), cá pre o sementi'a caletoria, ce a casti-gatu avutia insemnata dein turmele si copiele loru, pre carii viati'a loru pastoresca ia invertosi-atiu spre ostenela, si ia dotatu cu mare vertute si taria a corpului; candu de altra parte practic'a dedata intru venatu ia invetiatiu antaiele rudimen-te de ostire, si desece luptari cu trupele impera-tesci ia dedusu la o insemnata desteritate in por-tarea armeleru.

§§) Anna Comn. VIII, p. 227. — §§§) Niceta in Al. Comn. III, 5, p. 337. — *) Id. in Bald. VI, VIII, IX, p. 400 seq. — **) Id. ib. VIII, p. 405. (Intielege numele grecescu. Red.) — ***) Id. ib. IV, p. 395 etc. — †) Pachim. in Andron. I, 37, p. 66.

ARTICULI DE LEGE URBARIALI.

ARTICULUS IX. De libera subditorum migratione, et eorum amotione.

§. 1. Praescriptum articuli 26. anni 1791. nonnullis in punctis sequenti ratione modificatur, — et quidem.

Punctum 1-um. Terminus migrationis subdi-torum in festum S. Georgii defigitur; subditus mi-grare volens, voluntatem hanc, usque festum S. Michaelis inclusive anni praecedentis, domino suo terrestri legitime notificare tenetur. Inseminaturae autumnales subditum migrare volentem con-cernunt, in locis autem, ubi una eademque in cal-catura, autumnales et vernaes fruges promiscue solent inseminari, in dimidia tantum parte ejus-dem calcaturae facta inseminatura obvenit colo-no migrare volenti.

Punc. 2-um. Subditus migrare volens alium in suo loco substituere non tenetur.

Punctum 4-um. Colonorum et inquilinorum proles ac domestici, absque omni praevia notifi-catione, subinquilini autem post plenariam domi-norum terrestrium excontentationem quandocun-que libere poterunt migrare.

Punctum 5-um. Expletis per subditum sibi incumbentibus obligationibus dominus terrestris eidem litteras dimissionales dare tenetur; quas si denegaret, per concernentem v. iudicium, et dulo-nem cossarium illae gratis erant extradandae.

Punctum 7-um. Si subditi, quibus juxta ar-

ticulum VIII. praesentis anni usufructuationem, superaedificata et meliorationes sessionum suarum urbarialium vendere licitum est, libertate hac uti nolent, domini terrestres eorum superaedificata, in-vestitiones et meliorationes exsolvere non tenentur; et si dominus terrestris titulo debiti aut re-stantiarum urbarialium praestationum, contra mi-grare volentem colonum, legitimas haberet prae-tensiones, in depurationem talium etiam prae-ten-sionum, superaedificata, industrialia et meliora-tiones migrare volentis coloni, domino terrestri non nisi in illo possunt imputari praetio, quo colo-nus in locum illius migraturus, illa accepturus est.

Punctum 8-um. Dominus terrestris praescripto. d. trip. partis I. tit. 40. porro quoque in suo vigore relicto, subditum sequentibus in casibus amovere poterit:

a) Si subditus ad supportanda urbarialia o-nera incapax evaserit, quod si tamen non ex pro-pria ejus culpa accidisset, dominus terrestris, ei-dem pro restaurandis viribus, unius anni respi-rium concedere est obstrictus.

b) Si subditus ob manifestatam cum domini terrestris damnificatione conjunctam renitentiam, via urbariali, amovendus decerneretur.

c) Si in gravibus, vel publico-perniciosis ex-cessibus deprehenderetur; et tandem,

d) Ad captivitatem condemnatus, de prae-standis interea urbarialibus servitiis debite provi-dere praetermitteret.

§. 2. In casibus amotionum praecedenti §-o recensitis, si subditus usufructuationem, investitio-nes et meliorationes urbarialis suae sessionis, us-que 15 februarii vendidisset, et summa emptionali, quoad legitimandas suas praetensiones, dominus terrestris praevie excontentabitur, si autem ad prae-attactum usque terminum illas vendere nequiret, tunc tabula urbarialis, per dominum terrestrem requirenda, ad licitationem usufructuationis, investitionum et me-liorationum hujusmodi sessionis absque mora termi-num 20-um tamen martii nullo in casu excedentem, praefiget, et praefixum terminum in gremio concer-nentis jurisdictionis publicari curabit; praefixo de-mum in termino licitatio instituetur, et ex incassanda summa, legitimandae domini terrestris praeten-siones depurabuntur, eadem occasione mutuis par-tim praetensionibus, per tabulam urbarialem in com-pensationem sumptis. Quod si vero amotio in sen-su decr. partis I. tit. 40. suscipienda foret, tunc licitationi locus non erit, verum meliorationes et superaedificata, exceptis aedificiis juxta tenores art. III. §. 4 praesentis anni, subditis cessis, le-gitime aestimabuntur, et aestimatitia summa per dominum terrestrem subdito refundetur.

§. 3. Conditionibus amotionis per dominum terrestrem praevie adimpletis, subditus migrare nolens, et jurisdictioni domini semet opponens, via urbariali erit puniendus.

§. 4. Vagabundis, zingaris, tentoria erigere, et pecora pascuare prohibitum est; domiciliati ab adverso vel colonicaturas tenentes, categoriae reliquorum subditorum accensentur.

§. 5. Caeterum articulus 26. anni 1791. in quantum praesente articulo modificatus non est, in vigore relinquatur.

Pretiulu bucateloru,

In piatiulu Blasiului, Joi 4 Dec. in c. m.

Grati curatu, 1 fl. 20.	xr.	mestecatu 1 fl.	xr.
Secara, — — —	45 xr.	Cucuruzu —	30 xr.
Alacu, — — —	20 xr.	Ovesu, —	24 xr.